

finestra

Sarah Brosnan

“Per què els simis —i els humans—
estan «programats» per a ser justos”

TED Salons, desembre 2020

Sarah Brosnan és una investigadora nord-americana que s'ha especialitzat en estudiar el comportament dels primats no humans entorn a conceptes com la cooperació i la reciprocitat en relació amb els béns i serveis. Justícia i desigualtat, i la combinació d'ambdues són la base d'aquest text exposat en un TED Talk al desembre del 2020.

El meu primer any a l'escola de doctorat, estudiant la cooperació entre els simis, vaig passar molt de temps fora de l'escola, limitant-me a observar com interactuaven els nostres grups de micos caputxins. Una tarda estava donant cacauets a un dels nostres grups, una tasca que requeria distreure un dels nostres mascles, Ozzie, el temps suficient perquè els altres micos poguessin aconseguir menjar. A l'Ozzie li encantaven els cacauets i sempre intentava fer el que fos per emportar-se'ls. No obstant, aquell dia va començar a intentar portar-me altres coses del seu recinte per bescanviar-les amb mi per tal de rebre un cacauet.

Bé, els caputxins són intel·ligents, de manera que allò no era necessàriament una sorpresa. Però, el que sí que ho era eren algunes de les coses que em portava i que, n'estic convençuda, s'estimava més que no pas els cacauets. Primer em va portar un gra de pinso per a simis, que és com l'aliment deshidratat per a gossos — fins i tot estava fet per Purina— i per a un mico això és la cosa de menys valor del món. Per descomptat, no li vaig donar un cacauet a canvi d'allò. Però va continuar intentant-ho i,

després de diversos intents, va portar-me un quart de taronja i va intentar bescanviar-la per un cacauet. Ara bé, les taronges són una mercaderia preuada per als micos, així que no semblava aquesta operació comercial, com si diguéssim, una bogeria?

Ara potser us esteu preguntant com sabem què prefereixen els micos. Bé, els preguntem, donant-los a escollir entre dos aliments i veient quin dels dos escullen. En termes generals les seves preferències s'assemblen molt a les nostres: com més dolç, més els agrada. Per tant, així com als éssers humans els agrada més el pastís que el *kale*, els micos prefereixen les fruites, com les taronges i el raïm, als vegetals com el cogombre, i qualsevol de les anteriors abans que el pinso per a simis. I els cacauets no són dolents. Però de ben segur que no els prefereixen a un tros de taronja.

Així que quan Ozzie va intentar bescanviar un quart de taronja per un cacauet va ser una sorpresa i vaig començar a preguntar-me si, de sobte, volia aquell cacauet perquè la resta del seu grup n'estava rebent un. Per si us ho estàveu preguntant, vaig donar a Ozzie el seu cacauet.

Tots els meus caputxins eren perfectament feliços amb els seus talls de cogombre en la mesura que els altres micos rebessin també un cogombre

Però, després vaig anar directament al meu assessor de grau, Frans de Waal, i vam començar a dissenyar un estudi per veure com els micos respondrien quan un altre subjecte del seu grup rebia una millor recompensa per fer la mateixa feina.

Era un estudi molt simple. Vam agafar dos micos del mateix grup i els vam fer asseure l'un al costat de l'altre, per portar a terme una tasca, que era bescanviar un objecte amb mi, i si ho feien amb èxit, rebre una recompensa. El truc era que un mico sempre rebia un tall de cogombre, i l'altre mico de vegades rebia un tall de cogombre, però de vegades rebia un gra de raïm. I si ho recordeu bé, en la jerarquia dels micos caputxins el raïm agrada molt més que el cogombre.

Aquests són dos dels meus micos caputxins. Winter, a la dreta, és qui ho bescanvia per raïm, i Lance, a l'esquerra, per un cogombre. Podeu veure que ella —sí, Lance és de fet una femella— com era de preveure, s'alegra al rebre en un primer moment el seu cogombre, fins que veu que Winter l'ha bescanviat per un gra de raïm. De sobte, Lance s'entusias-

ma per l'operació. Fa l'acció, aconsegueix el cogombre, el mossega i, aleshores, el llença. Mentrestant, Winter torna a bescanviar-lo i rep un altre gra de raïm, aconseguint tota l'atenció de Lance mentre se'l menja. Aquest cop Lance no està tan entusiasmada en l'intercanvi. Però passa una estona i torna a estar-ho. Però, quan rep el cogombre, aquest cop no es pren la molèstia ni de mossegar-lo abans de llençar-lo. Pel que sembla, Lance només vol el cogombre quan no ha vist a Winter menjar-se un gra de raïm. I Lance no era l'únic exemplar que ho va fer, això.

Tots els meus caputxins eren perfectament feliços amb els seus talls de cogombre en la mesura que els altres micos rebessin també un cogombre. Però ja no eren tan feliços amb els seus cogombres quan altres micos rebien un gra de raïm. La pregunta òbvia és: per què? Si els agradaven aquests cogombres abans, què és el que havia canviat?

Ara bé, soc científica, i els científics són famosos per les seves precaucions a l'hora d'interpretar els seus estudis, especialment quan es tracta del que altres animals pensen o

senten, perquè no podem preguntar-los-ho. Fins i tot tenint això en compte, el que veia als meus simis s'assemblava, i molt, al que en els humans anomenaríem un sentit de justícia. Comptat i debatut, la diferència d'aquell cogombre era que el rebia després que Winter s'emportés un gra de raïm, i no abans.

Els humans estem obsessionats amb la justícia. Tinc una germana més jove, i quan érem petites, si la meva germana s'emportava un tros de pastís més gran que el meu, fins i tot, si només s'emportava una engruna més, m'emprenyava. No era just. I la meva jo en la infantesa no estava sola.

Nosaltres, els humans, odiem rebre menys que els altres, fins al punt que un estudi va descobrir que si als humans se'ns posava a escollir hipotèticament entre guanyar 50.000 dòlars anuals mentre els altres guanyaven 25.000 dòlars, o guanyar 100.000 dòlars anuals mentre els altres en guanyaven 250.000 dòlars, gairebé la meitat dels subjectes preferirien guanyar 50.000 dòlars anuals menys per evitar guanyar relativament menys que algú altre. Això és un preu molt alt a pagar.

Alguns economistes creuen que el sentit de justícia en els humans està vinculat a la cooperació

Què porta la gent a aquesta mena de procés de presa de decisions aparentment irracional? Després de tot, llençar el teu cogombre perquè una altra persona ha rebut un gra de raïm només té sentit si fa que la situació sigui més justa. Altrament, Winter té un gra de raïm i tu no tens res. És clar que els humans no són micos caputxins. Però a primera vista, sacrificar 50.000 dòlars perquè algú altre guanyarà més que tu, té tan poc de sentit com llençar aquest cogombre. Excepte que potser sí que té sentit.

Alguns economistes creuen que el sentit de justícia en els humans està vinculat a la cooperació. En altres paraules, necessitem el sentit de justícia quan estem treballant amb algú altre per saber quan ens està tocant la palleta més curta. Penseu-ho d'aquesta manera. Diguem que teniu un company de feina que està passant una mala temporada i necessita una mica d'ajuda extra. Probablement us satisfà poder ajudar, especialment si aquest company fa el mateix per vosaltres quan ho necessiteu. En altres paraules, si la situació és igual. Però ara diguem que aquest company es dedica a es-

capolir-se i fer que et toqui treballar més a tu. Això empenya. O pitjor encara, que tu estàs fent tota la feina i ell cobra més que tu. T'indigna, oi? I bé que t'hauria d'indignar. Aquesta fúria virtuosa és el teu sentit de la justícia dient-te que, bé, això no és just. Necessites rebre la part que et pertoca de la gent per a la qual estàs treballant, o del contrari això és explotació, no cooperació.

És possible que no siguis capaç de deixar la teva feina si se't tracta injustament, però en un món perfecte, sense racisme, ni sexisme ni les friccions que associem a la cerca d'un nou treball, és el teu sentit de la justícia el que et faria saber quan ha arribat el moment de canviar d'aires. I si no poguessis fer-ho? Doncs aquesta és la frustració que fa cremar-te i llençar el cogombre.

Els humans no són als únics que els hi passa. A l'estudi anterior, no hi havia res que Lance pogués fer, però i si pogués fer-ho? Doncs resulta que els caputxins senzillament refusen col·laborar amb altres caputxins si no se'ls dona la mateixa quantitat després d'haver cooperat. I refusar treballar junts, amb altres micos, és

una manera força directa d'anivellar les condicions. Aparentment, cap mico que rep una cosa és millor que un altre que en rep més. Però de forma semblant a tu i al teu company de feina, s'acontenten amb una desigualtat a curt termini sempre i quan a llarg termini la situació acabi equilibrant-se.

El vincle econòmic entre justícia i cooperació no té cap sentit per a mi com a biòloga evolutiva. Comptat i debatut, els teus ancestres no van aconseguir transmetre els seus gens perquè ho van fer bé en un sentit absolut, sinó perquè ho van fer millor que d'altres. No parlem de «supervivència dels aptes», sinó de la «supervivència dels més aptes». Uns més aptes que els altres. Tot és relatiu.

Així doncs, als meus caputxins no els agrada quan reben menys que els altres. I estan totalment d'acord a l'hora de sacrificar el seu cogombre per tal d'intentar anivellar la situació. Però per sentit de la justícia, als humans també ens importa quan rebem més que algú altre. Què passa amb els meus micos? Resulta que els primats són conscients quan

Per què ens importa la desigualtat o la injustícia quan som nosaltres qui ens beneficiem injustament?

reben més que els altres, o almenys alguns d'ells. Els meus caputxins, no. Però en un dels meus estudis, els meus ximpanzés rebutjaren de vegades un gra de raïm si un altre ximpanzé del seu grup rebia un cogombre, la qual cosa és força impressionant, tenint en compte com els agrada el raïm als ximpanzés. Ara bé, s'emprenyaven més quan rebien de menys que un altre ximpanzé en comparació a quan en rebien de més. Potser no penseu si és just quan teniu més que el vostre veí, però realment no penseu que sigui just quan el vostre veí té més que vosaltres.

Aquí hi ha, però, una qüestió important. Per què ens importa la desigualtat o la injustícia quan som nosaltres qui ens beneficiem injustament? Si l'evolució és la supervivència del més apte, no tindria sentit aprofitar qualsevol avantatge del qual es pugui disposar? Aquí hi ha el quid de la qüestió. A mi em va millor si aconseguixo més que tu, això és segur. Però el millor de tot és si tu i jo podem treballar junts i aconseguir plegats més del que cadascú de nosaltres hagués aconseguit d'haver anat per lliure. Però, per què hauries

de treballar amb mi si no creus que jugaré net? Però, si creus que quan hagi rebut més que tu me n'adonaré i faré alguna cosa al respecte, aleshores treballaràs amb mi.

L'evolució ens ha seleccionat per acceptar pèrdues ocasionals a curt termini per tal de mantenir aquestes relacions importants a llarg termini. Això és cert en cas dels ximpanzés, però encara és més important en els humans. Els éssers humans estan increïblement interconnectats i són interdependents, i posseïm habilitats cognitives avançades per ser capaçes de planificar de cara a un futur llunyà. I per reconèixer la importància de mantenir aquestes associacions cooperatives. És més, si m'he de quedar amb alguna cosa de tot plegat, aquesta és que possiblement estem subestimant la importància del sentit de la justícia per a la gent.

Una de les majors diferències entre els humans i els micos caputxins és la considerable magnitud i ubiqüitat de la cooperació en els humans. En altres paraules, som molt més cooperatius del que ho són els micos caputxins. Els sistemes legals i econòmics existeixen, de fet, només si

tots estem d'acord a l'hora de participar en ells. I si la gent se sent fora de les recompenses i dels beneficis d'aquests sistemes, aleshores deixen de participar-hi i el sistema s'esfondra per complet.

Moltes de les protestes i aixecaments que estem veient, tant als EUA com a la resta del món, s'esdevenen en aquest marc de justícia, la qual cosa no és gens sorprenent per a mi. Ja sigui a causa del desproporcionat accés als recursos, o que alguns grups estan sent perjudicats desproporcionadament pel sistema legal o els efectes d'un virus, aquestes protestes són el resultat lògic de la nostra tendència evolutiva a llarg termini a rebutjar la injustícia en combinació amb la nostra llarga històrica d'estratificació social, i amb les desigualtats sistèmiques resultants d'aquesta estratificació. A tot això s'afegeix el fet que la desigualtat econòmica, d'acord amb molts indicadors, s'està disparant.

Chris Boehm va escriure un llibre titulat *Hierarchy in the Forest* [Jerarquia al bosc] en el qual argumentava que els humans tenen jerarquies inverses en les quals aquells que es

Hem evolucionat per preocupar-nos de la justícia perquè depenem els uns dels altres per a la nostra societat cooperativa

troben a sota de tot acostumen a fer pinya per evitar que els qui estan a sobre s'aprofitin d'ells. Potser aquestes protestes són la darrera manifestació de la tendència dels humans a reequilibrar les jerarquies. Potser la major diferència entre nosaltres i els micos caputxins és que nosaltres reconeixem aquest problema i treballlem de manera activa per resoldre'l. Per descomptat, ens adonem quan ens perjudiquen. Però podem i també hem de reconèixer quan som els beneficiats a costa d'algú altre, i reconeixem la justícia com un equilibri entre aquestes dues desigualtats, perquè la nostra societat depèn, literalment, d'això.

És més, la meua recerca mostra que no a totes les espècies de primats els afecta la desigualtat: només a aquelles que descansen en la cooperació, la qual cosa inclou, sense dubte, els humans. Hem evolucionat per preocupar-nos de la justícia perquè depenem els uns dels altres per a la nostra societat cooperativa. Com més injust sigui el món, i menys ens importem els uns als altres, a més perills haurem d'enfrontar-nos. Els nostres problemes són més complexos que grans de raïm i talls

de cogombre, però com els caputxins ens han ensenyat, a tothom ens anirà millor si juguem net. ■